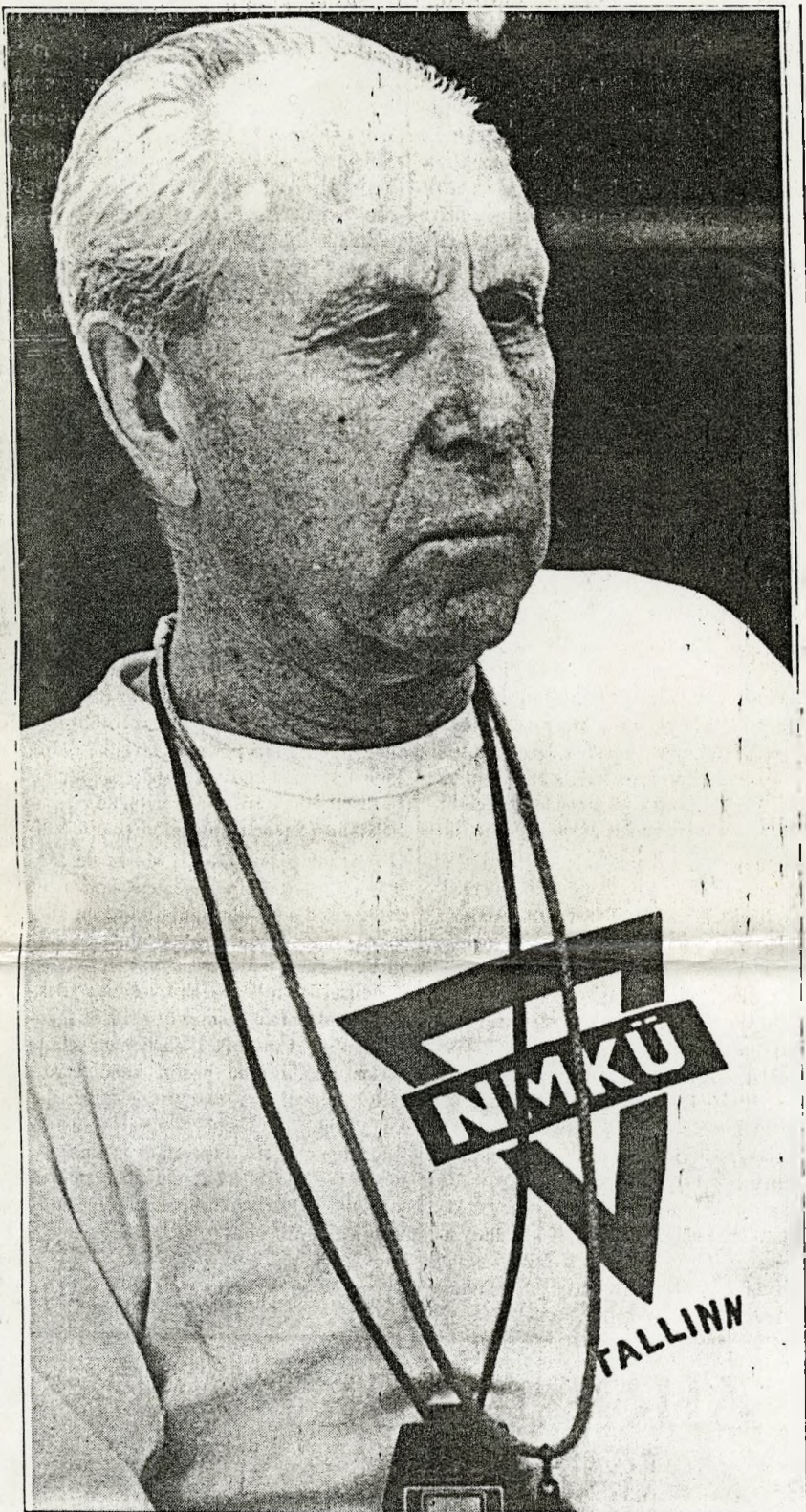

HARITUD VENELAS

Joann Lõssov

Foto: L. Peegel

Vene(keelne) haridus Eestis nüüd ja edaspidi on tõsine haridus- ja poliitiline probleem. Me ei tea, kui palju jääb venekeelset rahvast vabariiki näiteks sajandivahetuseks. Küll on selge, et selle kogumi seadmine Eesti ühiskonda on valu- ja vaevarikas. Selge on seegi, et määravaks saab venekeelsete inimeste eestikeelseteks saamine ja nende inimkvaliteedi parandamine. Küsimus on selles, kuidas me neid inimesi harida suudame — vaimselt, kõlbliselt, ka esteetiliselt. Sest vaimsete paadialustega on võimatu mõistlikku ühiselu ja riigiühitsust saavutada.

Põhikooli ja gümnaasiumi seadus tagab venekeelse põhihariduse (9 klassi) ja 2000. aastani ka keskha-

riduse. Sealpeale jääb riiklik gümnaasiumiharidus vaid eestikeelseks. Põhimõtteliselt on sätestus õige, sest riik ei suuda ülal pidada mastaapset venekeelset keskharidust. Pealegi poleks see vastavuses keeleseaduse ja rahvusriigi eneseväärikusega. Ent agasid tekib.

Esiteks on üsna ebareaalne, et nimetatud tähtjaks võiks valdav osa venekeelse põhikooli lõpetajaid eesti gümnaasiumis või kutsekoolis õpinguid jätkata. Sedavõrd vaevuline ja ebahütlane on praegu veel eesti keele õpetamise tase vene koolides. (Keleõpetuses, nagu õpetuses üldse, plahvatuslikku edu ei sünni.)

Teine (ja selle loo juures oluline) küsimus: kas ikka on mõistlik kaotada venekeelsed gümnaasiumid terve-

nisti, jättes vaid erakoolivõimaluse? Siinne jutt meenutab 1920.—1930. aastate lahendust neis asjus.

Nimelt tegutses Eesti Vabariigis 6—7 vene riigi- ja eragümnaasiumi — 2 Tallinnas, 2 Tartus, 2 Narvas pluss veel vene osakond Petseri gümnaasiumis. Kui arvestada, et venelasi oli tollal vabariigi elanikkonnast 8,2 %, siis tähendas see soliidset haridusesindust. (Ma ei räägigi venekeelsest algharidusest, mis oli täies vastavuses rahvusliku nõudlusega.) Kui siit edasi mõelda, siis ei tohiks kõne alla tulla venekeelse gümnaasiumihariduse tasulilitamine. See oleks rahvuspoliitiliselt üsna silmaklapiline.

Oluline ja peamine on tolle aja vene gümnaasiumide hariduslik kvaliteet. See oli hämmastavalt kõrge ja seda peaksid dokumenteerima kolm järgnevat kõnelust Tallinna ja Narva vene gümnaasiumide vilistlastega.

JAROSLAV DUDKIN

Spordiilm ei vaja tutvustamist: teeneline eesti korvpallitegelane, aga ka spordiintellektuaal. Tallinna Vene Ühisgümnaasiumi vilistlane.

Hr. Dudkin, Te õppisite Tallinna Vene Ühisgümnaasiumis — mis ajast mis ajani?

J.D.: Ma astusin gümnaasiumi vene algkooli lõpetamise järel 1931. Järelikult lõpetasin gümnaasiumi viis aastat hiljem.

Tutvustage seda nüüdsele üldsusele vähetuntud kooli, mis asus Tallinnas Karu tänavas, ühe katuse all juudi gümnaasiumiga.

J.D.: See oli hea avar kool, ruumikad klassid ja koridorid. Oli pisike

võimla ja aed-hoov. Ma tuln selle kooli poisteklasi kui *tabula rasa* — uued õpilased, uued näod. Peamiselt venelased, aga mitmed ka segaabiudest. Kõigi sihiks — saada korralik haridus. Meie peres oli viis last — neli tüdrukut, mina ainsana poisilaps. Minu õed said kõik gümnaasiumihariduse — kes vene, kes saksa.

Meil oli auväärne direktor Aleksander Peškov. Ta oli õpilaste vastu heatahtlik, aga kindlustas ka hea koolidistsipliini. Oli suurepäraseid pedagooge: vene keele õpetaja Zinaida Dormidontova, eesti keele õpetaja Alma Riisberg, matemaatikaõpetaja Andruskevitš jpt. Nad sisendasid, et tuleb olla haritud ja kaitsta oma kooli au — sümboliks oli kooli müts. Meil oli oma skaudiliikumine (vene skaudid), ja populaarne oli ka YMCA (Noorte Meeste Kristlik Ühing); igas klassis oli oma klubi.

Me saime hea hariduse — keeltes ja reaaliainetes. Meil polnud mingeid konflikte eesti koolidega, suhted olid sõbralikud. Samuti Juudi Gümnaasiumiga, kellega jagasime koolimaja.

Tallinna Vene Ühisgümnaasium paistis silma spordiharrastuste ja -saavutuste poolest.

J.D.: Ma juba märkisin, et koolis oli väike võimla, mida kasutasime, kuidas võimalik. Meil oli entusiastlik võimlemisõpetaja Agu Rooseste. Eriti hakkas arenema korvpall. Selles saavutasime suurt edu, olime mitmel aastal Eesti koolinoorte meistrid. Andsime järelkasvu vene spordiseltsile „Russ“. Kool soosis sporti. 1935/36. õ-a oli võimalus „Russi“ koosseisus välismaale (Poola ja Lätis-

se) sõita. Kuid koolipoisid ei tohtinud meeskonnas esineda. Sõitsin ometi ja võistlesin vale nime (Pakin) all. Direktor vaid hoiatas, et asi ajalehesatuks. Meie kooli meeskond „Pakonia“ tuli neli korda Eesti meistriks. 1938 võistlesid koolinoored Laidonri auhinnale — meie kool võitis.

Muidugi harrastati ka teisi spordialasid. Tugevad olime näiteks teatejooksudes. Väikese koolina võisime rinda pista kellegagi tahes.

Mida Karu tänava kool andis eesti intelligentsile, Eesti elule üldse?

J.D.: Ma juba ütlesin, et kool andis hea ja mitmekülgse ettevalmistuse mistõttu suutsime elus läbi lüüa. Minu lennu lõpetajaist said 8 ülikoolihariduse. Aga väärtuslike inimestena tuli Eesti ühiskonda kõik. Nimetan tuntu arstiteadlasi: Aleksander Gavrilov, Leo Schotter, Anatoli Ševaljee, L. Päi. Või siis tehnikainimesi: Sergei Tokelin ja Sergei Konstantinov (Tš dekaanid), arhitekt Leonid Volkov.

Kas sedalaadi vene gümnaasiumid võiksid taas Eestis ellu tulla?

J.D.: Kui võimalik, siis kindlasti.

JOANN LÕSSOV

Eesti korvpalli suurkuju, kes samuti erilist tutvustamist ei vaja.

Te olete Tallinna Vene Ühisgümnaasiumi vilistlane, seega siis Jaroslav Dudkini koolilend?

J.L.: Ma tuln gümnaasiumi 1935. lõpetasin 1941, niisiis selle kooli v mases lennus.

(Joann Lõssovi iseloomustus ja h nanged koolile langevad peamis kokku Dudkini üldduga. Ta tooni

Tallinna Vene Ühisgümnaasiumi korvpallimeeskond

ST SAAB PARTNER

eriti kooli skautlikku ja sportlikku vaimu, samuti kaasalöömist YMCA-s. Samuti tihedaid huvi- ja harrastussuhteid teiste Tallinna koolidega. Ja mitte ainult: sidemed olid ka Tartu koolidega — Treffneri Gümnaasiumiga, „Poika“, ehk Tartu Poeglaste Gümnaasiumiga (Lõssov õppis poisteklassis). Lõssov tõstab samuti esile kooli vaimust, sealhulgas osasaamist vene kõrgkultuurist. Näiteks: õpiti mitte lihtsalt vene keelt, vaid Puškini-Tolstoi keelt.

Kas sellel, et Teid määrati N Liidu korvpallikoondise kapteniks, oli oma osa ka haridusel?

J.L.: Minu eeliseks oli mitmekülgsus. Korvpalli kõrval harrastasin jalgpalli, jääpalli, pesapalli, riistvõimlemist, sõudmist, laskmist. Ja muidugi keelteoskus ja vaimne areng üleüldse. Korvpall on ju intellektuaalne mäng. Hea haridus ja edukas üppisport on lahutamatud.

Nii et venekeelse hariduse ümberkorraldamisel oleks tollastest kogemustest mõõtu võtta?

J.L.: Päris kindlasti, ehkki ajad ja olud on teised.

VSEVOLOD
ARHANGELSKI

Ühiskonnateadlane, TTÜ kauaaegne õppejõud.

Te olete Narva vene gümnaasiumi vilistlane.

V.A.: Lõpetasin 1938 ja astusin

kohe Tallinna Tehnikaülikooli. Teid huvitab Narva gümnaasium — kes ja kuidas, Meie õpetajad olid Peterburi, Riia ja Varssavi ülikoolidest. Nimetame mõnda neist. Eduard Maak — ajaloolane, väga heade teadmistega, autoriteet meie silmis; Aleksis Ob-ravtsov — vene keele ja kirjanduse tunnustatud õpetaja; A. Kurlents — eesti keele õpetaja ja klassijuhataja. Ja veel mitmed teised. Eriti tõstan siiski esile kooli direktorit — Sergei Dobrõševskit. Ta oli matemaatik ja võibolla just tänu temale tulid koolist nimekad tehnikateadlased — Sergei Tokelin (TPI dekaan), Igor Stepanov (TA Keemiainstituudi teadur). Aga miks mitte ka Apolloni Tšernov (Kunstiinstituudi õppejõud). See loetelu tuleks pikk.

Meie kooli rahvuslik koosseis oli järgmine: venelasi — 167, eestlasi — 7, teistest rahvustest — 25. Õpetajad valdasid eesti keelt järgmiselt: — vabalt — 3 õpetajat, rahuldavalt — 2, nõrgalt/halvasti — 2.

Kontaktid eesti koolidega olid normaalsed või õigemini head. Hõõrumisi oli küll juudi ja saksa koolidega. Ka venelastega, aga nagu muuseas. Eesti koolide ja seltsidega oli side tugev: sidus sport, peod, ka linnapeod „Ilmarise“ seltsis.

Kas Narva peaks tulema (jääma) vene gümnaasium?

V.A.: Muidugi, ja mitte ainult üks. Vähemalt kaks, nagu oli omal ajal,

Jaroslav Dudkin pidamas ettekannet rahvusvahelisel konverentsil Budapestis

LÕPETUSEKS

Esiteks. Kolme mehe jutt osutas sõjaeelse Eesti Vabariigi saavutustele muukeelse hariduse alal. Kui koalitsiooniparteid rõhutavad erilist õigusliku järjepidevuse põhimõtet, siis seadkem endid järjepidevaks ka kultuurautonoomias. Mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes. Mulle tundub, et muukeelse (mitte ainult venekeelse) hariduse asjadega pole nüüdne haridusadministratsioon tõsiselt tegelema. Ma ei räägigi Riigikogust, kes haridusasjades on üsna külmakõhuline.

Teiseks. Turumajanduslikku ühiskonda minek tähendab ümberrivistumist mitmes mõttes ja igal elualal. Ka hariduses. Vältimatu on hariduse kihistumine, mis järgib sotsiaalse kihis-

tumise protsessi tervenisti. Vältimatu on seegi, et kujuneb pingerida elitaarharidusest hariduse vaevu kättesaamise astmeni. Ma arvan, et ka vene elitaarharidus on tarvilik. Meil on vaja kasvatada ja koolitada dialoogivõimelisi vene intellektuaale, kes on dogmavabad ja taipavad vabariigi ülesehitamise eetilist, ja miks mitte ka pragmaatilist väärtust. Sest kui kaua võib pidada tühisistust dialoogi Mižui-, Tšurkini-, ka Annuse-taoliste inimestega. Need inimesed reedavad Eesti Vabariigi esimesel võimalikul juhul. Õigemini: nad on seda juba teinud. Järelikult on vaja koolitada vaimselt võimekaid partnereid. Ja see ongi selle loo leitmotiiv — (kooli)ajaloolises vaates.

Kolmandaks. Kõnelusist selgub, et omaaegsed vene gümnaasiumid and-

sid Eestimaa intelligentsile tubli täienduse. Muidugi oli see elitaarne tase, õpilased pärinesid valdavalt haritlasperedest, ei puudunud ka aadlipäritolu õppijad. Nüüd ei ole seda kvaliteeti niisama võtta. Aga seda kvaliteeti on Narvas, on Sillamäel, on hulgi kõrgharidusega inimesi. Lõõg: aina käed külge! Ei tohi alahinnata vene koolide võimalusi ja arengusuutlikkust. On andmeid, et praegused vene koolid on hariduspüüdlikud ja käivad eesti koolidega ühtset saavutustasemele. Tallinna haridusjuhi Le Fivegeri andmeil on vene koolid kolme olümpiaadil häid tulemusi saavutanud. Mitmes vene koolis edeneb hästi ka eesti keele õppimine. On tunda tugevat motivatsiooni. Tulevuskuda edasimineku võimalustesse.

KALJU LEH

Vsevolod Arhangelski Narva vene gümnaasiumi lõpetajana